

„ inferebas , quo te divinis præordinationibus anteibant & „ honor potestatis & gloria passionis „ . Scilicet , cum fenesceret , propius accedere obitum suum Petrus sentiebat juxta id , quod a Domino acceperat : *cum senueris &c.* Quis demum non videt nimis probare , adeoque nihil argumentum illud , quod faciliori negotio potuisset Deus S. Apostolum Romam revocare ? Quæ enim non potuit , aut potest facere Deus alia ratione quam facta sunt ? Ea ipsa , quæ Basnagius recenset nonne aliter fieri poterant ? Sed quis consiliarius Deo fuit ? Incomprehensibilia sunt judicia ejus . Scrutator majestatis , opprimetur a gloria .

Neque minus facile diluuntur , quæ opponit Petrus : Ambrosii scilicet narrationem verba Christo adscribere , Christo minus digna : Petro injuriosam esse , utpote quæ illum Deo inobedientem ostendat : tandem causam afferri non posse , cur non & Paulus , qui una cum Petro in vinculis erat , a discipulis commonefactus , in fugam se dederit -

At miror , qua fronte Petrus ibi vitium notare audeat , ubi nullum Origenes , nullum Ambrosius , nullum veteres alii , recentisque viri longe doctissimi invenerunt . Verba : *Vada Romam iterum crucifigi* , mystice intelligenda sunt , qua ratione etiam intelligitur S. Pauli sententia in *Epist. ad Hebr. cap. vi. vers. 6. Et prolapsi sunt : rursus renovari ad penitentiam , rursus crucifigentes sibimetipsis Filium Dei , & ostentui habentes* . Neque minus ineptum est , quod Petrus contra divinam voluntatem peccaverit Roma fugiens . Id ipsum imperaverat illi & ceteris discipulis Dominus , ut est apud Matth. x. 23. *Cum autem persequentur vos in civitate ista , fugite in aliam* .

Tandem quod ad ultimam pertinet Petræi objectionem , non video , quid illa contra nos valere possit , qui narrationem amplectimur D. Ambrosii referentis , Petrum antequam in carcerem coniceretur , ex Urbe discessisse . Hoc autem consideratione dignum maxime est , quod & Basnagio satisfacit obiicienti præter illa quæ superius confutavimus , consuevisse quidem Apostolos fugam arripere , sed solum antequam in carcerem raperentur , dicente Athanasio : „ Hæc & BB. Martyres temporibus persecutionum observabant : fugiebant cum persecutionem patiebantur , dum latebant obfirmabant animum : Ubi vero inventi essent , „ mar-

„ martyrium obibant „ . Nequid enim reponam , S. Athanasium loqui de martyribus , qui e manibus tyrannorum elabi non potuerant , præterea vero & de multis aliis SS. martyribus in historia ecclesiastica proditum esse , quod secluso Christianorum scandalo , etiam e carceribus fugerint , quin immo & ipsum quidem Petrum Angelo Domini adjuvante ab Herodis carcere , noctu fugam arripuisse : Sanctus Petrus quum Roma discessit , nondum in carcere erat , ut narrat Ambrosius , apud quem major fides est , quam apud Pseudo-Linum , & Acta SS. Processi & Martiniani , quæ narrant e vinculis evasisse , quamvis his Baronius atque Turrigius adhæserint . Patet igitur , injuria heterodoxos non modo minus verisimilem sed etiam blasphemam dicere Ambrosii narrationem . Pro ea quidem laudat idem Turrigius pag. 62. opusculi sæpe laudati , etiam S. Gregorium M. in Commentario Psalmi Pœnitent. iv. Sed hi Commentarii in Psalmos Pœnitentiales Gregorio VII. potius videntur tribuendi .

CAPUT XIII.

De Cœmeteriis aliqua SS. Apostolorum memoria insignitis , deque translatione Corporum BB. Petri & Pauli ad Catacumbas .

Cœmeteria sive Catacumba a primariis nostræ religionis Patribus appellari consueverunt loca illa , in quibus SS. Martyrum aliorumque Fidelium mortuorum corpora sepultura mandabantur (a) . Si quis inquireret , a quo condita primum fuerint , responderi fortasse posset , incepta fuisse a Gentilibus eruendæ arenæ gratia , unde etiam *Arenariæ* , & *Cryptæ* dicta sunt . Nam & Cicero in oratione pro Cluentio , narrans , Asinium proditione occisum fuisse ; *Asinius extem* , inquit , *brevi illo tempore quasi in hortulos iret , in ARENARIAS quasdam extra portam exquillinam perductus , occidi-*

Z 4

cidi-

(a) Vide quæ de horum nominum etymologia , deque eorundem cœmeteriorum usu , ex Panvinio , Baronio , Bollandio , Morterio , Du-Cangio , Montfauconio , aliisque , doctæ eruditeque congestæ æternæ memoriæ Pontifex Benedictus XIV. in aureum suum opus *de servor. Dei Beatif. & Beator. Canoniz. lib. 4. par. 2. cap. 27.*

ciditur; & Svetonius in vita Neronis, referens Phaontem Neroni consilium dedisse secedendi in subterraneos locos, ex quibus arena effodiebatur, ut mortem sibi a Galbæ militibus intentatam evaderet, ait: *Ibi hortante eodem Phaonte, ut interim in specu egestæ arenæ concederet, negavit, se vivum sub terra iturum.* Hæc ipsa loca deinde a Christianis perfecta, non solum SS. Martyrum corporibus recondendis inservierunt, sed vivis etiam perfugio atque usui fuerunt persecutionum potissimum tempore. „ In Cœmeteriis Romæ „ existentibus (inquit clarif. Panvinius *cap. xi. de Cœmeter.*) „ Baptismum & Missas celebrare, vigiliis decantare, ordi- „ nationes & stationes, idest omnes sacras cæremonias ha- „ bere Veteres solitos fuisse, docent antiquissima monu- „ menta „. Et Casalius in libro *de urbis ac Romani Imperii splendore cap. 14. pag. 57.* manifeste ostendit, in hisce cœmeteriis Summos Pontifices habuisse Synodos, celebrasse ordinationes, Baptismum contulisse, & post redditam Ecclesiæ pacem in iisdem sacella aliaque ædificia constructa quoque fuisse. Quare S. Hieronymus in *Comment. in Ezechielem cap. 40.* „ Dum essem Romæ puer, inquit, „ talibus studiis erudirer, solebam cum cæteris ejusdem „ ætatis, & propositi, diebus Dominicis SEPULCRA APO- „ STOLORUM ET MARTYRUM circumire, crebroque cryptas „ ingredi, quæ in terrarum profunda defossæ, ex utraque „ parte ingredientium per parietes habent corpora sepulto- „ rum, & ita obscura sunt omnia, ut propemodum illud „ propheticum compleatur: *Descendant ad infernum viventes,* „ & raro desuper lumen admissum horrorem temperet tene- „ brarum, ut non tam fenestram, quam foramen dimissi „ luminis putes; rursusque pedetentim acceditur, & cæca „ nocte circumdatis, illud Virgilianum proponitur

„ *Horror ubique animos, simul ipsa silentia terrent.*

His de Cœmeteriis sive Catacumbis in genere præmissis; in CÆMETERIO S. SEBASTIANI *via Appia*, corpora SS. Apostolorum Petri & Pauli multos annos jacuisse, antiquissima traditio est, complurium veterum scriptorum testimonio comprobata. Etenim in libro *Pontificali seu de gestis Pontificum Romanorum*, qui Anastasio Bibliothecario vulgo tribuitur, legitur de Adriano Papa, quod *Ecclesiam Apostolorum foris portam Appiam milliario tertio, in loco, qui ap-*

pellatur CATACUMBAS (a), ubi corpus B. Sebastiani martyris cum aliis quiescit, in ruinis præventum, a novo restauravit; & de Nicolao Primo, quod via Appia cœmeterium Christi martyris Sebastiani in Catacumba, ubi Apostolorum corpora jacuerunt, quod multis ab annis ruit, meliori illud fabrica restauraverit; ac demum in vita S. Damasi memoriæ proditum est, hunc Pontificem duas fabricasse Ecclesias, unam ad theatrum Pompeii S. Laurentio dedicatam, aliam via Ardeatina ubi requiescit in Catacumbis, & adificavit Platoniam (id est pavimentum marmoreum, ut habet Papebrochius tom. v. Junii Bollandiani pag. 437. col. 1.) in Catacumbis, ubi corpora SS. Apostolorum jacuerunt, quam versibus ornavit. Eadem de Damaso habentur in vetustissimis Bedæ & Adonis martyrologiis, nec non in Breviario Romano. Versus autem, quibus S. Damasus Platoniam, ubi corpora Apostolorum Petri & Pauli jacuerunt, exornasse fertur, post Gruterium, aliosque a Mabillonio evulgati tom. iv. Ver. Analact. pag. 504. edit. anni 1683. sunt hujusmodi:

Hic habitasse prius sanctos cognoscere debes

Nomina quisque Petri pariter Paulique requiris.

Discipulos Oriens misit, quod sponte fatemur,

Sanguinis ob meritum Christi, qui per astra sequuti

Ætherios petiere sinus, & regna piorum

Roma suos potius meruit defendere Cives.

Hæc Damasus vestras referat nova sydera laudes.

Hinc S. Gregorius M. *lib. 3. epist. 30.* ad Constantiam sive Constantinam Augustam: „ De corporibus vero BB. Apostolorum (inquit), quid ego dicturus sum? dum constat, quia „ eo

(a) Notandam hanc vocem non latinam esse origine sua, sed Græcam, compositam ex particula *κατα*, Latinis *in, ad, juxta, apud, &c.* respondente, ac dictione *κρυβας*, quam latine reddas *occultum, latebrosum, profundum, concavum* locum, sive *vallem, cryptam, &c.* adeoque indeclinabilem, ejus origine ac significatione intima perspectis. Latini quidem, ut plures alias, fecere suam postea, junctive, extremis ea declinabilis instar

dictionis uti cœperunt, nemini tamen adempta libertate, si cui magis placeret uti, latinis licet elementis, secundum sensum moremque Græcicum. Vide Glossarium du Cangii ad voces *Cata, cumba, & catacumba*, notasque Maurinorum Patrum, seu melius forsitan Guffanvilæi ad locum epistolæ S. Gregorii Magni ad Constantinam Augustam, paullo inferius a nobis describendum in hac ipsa pag. 361. & 362.

eo tempore quo passi sunt, ex Oriente fideles venerunt, qui eorum corpora, sicuti civium suorum repeterent. Quae ducta usque ad secundum Urbis miliarium, usque ad locum, qui dicitur ad CATACUMBAS collocata sunt. Sed dum ea deinde levare, omnis eorum multitudo veniens niteretur, ita eos vis tonitruum atque fulguris nimio metu (al. impetu) terruit, atque dispersit, ut talia denuo nullatenus attentare praesumerent. Tunc autem exeuntes Romani, eorum corpora, qui hoc ex Domini pietate meruerunt, levarunt, & in locis, ubi nunc condita sunt posuerunt, nempe in conditoriis Vaticano atque Ostiensi, ut plerique interpretantur. In libro autem *Visitationis Catacumba S. Sebastiani* peractae die 24. Novembris 1624. legitur: „Adest Altare amplum marmoreum vetustissimum, sub quo SS. Apostolorum Corpora per multos annos jacuerant. Sunt ibi vestigia pedum Domini nostri Jesu Christi in lapide impressa marmoreo, quando apparuit Petro interroganti *Domine quo vadis?* in loco, eodem nomine nuncupato. Sunt etiam de reliquiis SS. Petri & Pauli „

Haec de coemeterio S. Sebastiani via Appia jam scripseram, ac nonnulla de aliis quibusdam coemeteriis vel catacumbis aliqua Beatissimorum Apostolorum memoria ac praerogativa insignitis, leviter attingere parabam; quum forte incidi in viri doctissimi Petri Moretti *Disputationem de translatione corporum BB. Apostolorum Petri & Pauli ad Catacumbas*, quam egregio sane operi de S. Callisto PP. & Martyre, eiusque Basilica S. Mariae Transyberim Romae anno 1752. typis edito, adjecit. In ea eruditissimus criticus, exposito quaestione statu, videlicet *sacra ne corpora Apostolorum Petri & Pauli pluries, an semel, quo ex loco, quo tempore, qua occasione, quo auctore occlusa fuerint in Catacumbis, steterintque ibi quamdiu*, duos veluti articulos ad res, de quibus in hoc capite agimus praecipue pertinentes, probandos sibi demonstrandosque proponit. Primum, non ea posteros ab Antiquitate fuisse luce fraudatos, quae necessaria foret ad sciendum concorditer aliquid circa memoratas laudatae translationis circumstantias, (nam generatim de ipsa venerabilium corporum translatione ad catacumbas, nullus Ecclesiasticus recentioris aetatis scriptor unquam dubitavit).
Secun-

Secundo, ad eam assequendam lucem non satis insumpisse laboris, ac diligentiae, sive critices, recentiores eruditos scriptores, maxime aliorum antesignanos Baronium, Lualdum, Papebrokium, Schelstratium, Labbeum, Pearsonium, Antonium Pagium, Maurinos Cœnobitas, Franciscum Blanchinum, & Johannem Vignolium: (Onuphrium enim Panvini-um immeritò a Moretto redargui, suo loco ostendemus). Prioris articuli probatio desumitur ex testimoniis Caii Theologi Romani in disputatione adversus Proclum Cataphrygarum antesignanum habita Romae Zephirino Pont. Max. (a); Damasi Papae (b), authoris Catalogi Pontificum Romanorum ab Henschenio evulgati pag. XXVI. Diatribae, quam tom. 1. Actorum mensis Aprilis praeposuit (c); Libri praeterea Pontificalis, seu de vitis Summorum Pontificum Anastasio

(a) Caii Romani Theologi testimonium a Moretto allatum citatae disputationis num. vi. habes superius graece & latine descriptum in notis ad Cortesii lib. 2. de Romano itinere *gestisque Principis Apostolorum* p. 190. In eo, vocabulum *τροπαια τροπαια* usurpari pro *memoriis* continentibus SS. Reliquias, quas aliunde scimus *patrocinia* dici ab antiquis, recte Morettus existimat, praesertim quum non desint posteriores aetate Caii scriptores egregii, quibus appellare *τροπαια* placuit Apostolorum sepultra ad ripam Tyberis sita. Vide Prudentii carmina ex hymno XII. *περὶ ερημῶν* superius a nobis relata p. 347.

(b) Testimonium Damasi Papae petitur ex fragmento versuum, quibus *Catacumbas, ubi corpora SS. Apostolorum jacuerunt* Sanctus Pontifex *exornasse* traditur in libro Pontificali, quosque paulo superius attulimus, pag. 361.

(c) Ita enim hujus Catalogi author, in Cornelio scribit: „Cornelius Martyrio coronatur, His

temporibus suis rogatus a quadam Matrona, corpora Apostolorum Petri & Pauli de Catacumbis levavit noctu. Primum quidem corpus B. Pauli acceptum B. Lucina posuit in praedio suo via Ostiensi juxta locum ubi descollatus est. B. Petri Apostoli accepit corpus B. Cornelius Episcopus, & posuit juxta locum, ubi crucifixus est, inter corpora Sanctorum, in templo Apollinis in monte aureo in Vaticano Palatio Neronis III. Kalendas Junii. Post haec fecit ordinationem unam, Presbyteros septem &c. „ Multo brevius author Catal. Schelstratiani, idest illius, quem descriptum e Palatino-Vaticano auctorum nongentorum codice typis mandavit Schelstratius tom. 1. Antiquit. eccl. p. 611. num. 22. receditque postea Franciscus Blanchinus p. XIV. Prolegomenon ad tom. II. Anastasii: *Levavit (Cornelius) corpora Apostolorum Petri & Pauli de Catacumbis* „

stasio Bibliothecario tributis (a), Polemei five Polemii item Sylvii in laterculo notitiam continente variarum cum sacrarum, tum profanarum festivitatum, scripto Consulibus Posthumiano & Zenone, hoc est anno Christi 448. ac per Bollandum vulgato pag. XLIV. Præfationis ad tomum I. Actor. Sanctorum (b), S. Gregorii etiam Magni in celebri epistola ad Constantinam seu Constantiam Augustam, cujus epistolæ verba superius descripsimus, pag. 361. Dionis Cassii, seu Xiphilini in epitome ejus historiarum Romanarum (c), Herodiani libro V. Vitarum Imperatorum cap. V. (d), ac demum Aelii Lampridii in vita Heliogabali Constantino Augusto

(a) In Petro: Hic martyrio coronatur . . . . qui (Petrus) sepultus via Aurelia in templo Apollinis juxta locum, ubi crucifixus est, juxta Palatium Neronianum in Vaticano juxta territorium triumphale 11. Calendas Julias, . . . Idem liber Pontificalis in Anacleto: Hic memoriam B. Petri construxit, & composuit, dum Presbyter factus fuisset a B. Petro, seu alia loca, ubi Episcopi recondentur sepulturæ; ubi tamen & ipse sepultus est juxta corpus B. Petri 111. Idus Julii, . . . Demum in Cornelii vita: Cornelius Centumcellis pulsus est, & ibi scriptam epistolam . . . missam a Cypriano . . . suscepit. Hic temporibus suis rogatus a quadam matrona Lucina corpora Apostolorum Petri & Pauli de Catacumbis levavit noctu. Primum quidem corpus B. Pauli B. Lucina posuit in prædio suo via Ostiensi ad latus, ubi decolatus est. Beatus vero Cornelius Episcopus corpus B. Petri Apostoli posuit juxta locum ubi Crucifixus est inter corpora Sanctorum Episcoporum in templo

Apollinis in montem aureum in Vaticano Palatii Neroniani vi. (vel 111.) Cal. Julii. Post hoc eodem tempore audiens Decius, quod Epistolam accepisset a B. Cypriano . . . misit Centumcellis, & adduxit B. Cornelium, quem jussit sibi præsentari &c.

(b) Ita habet Polemeus, five Polemius Sylvius loc. cit. VIII. Kalendas Martii Deposito SS. Petri & Pauli.

(c) Sic autem legitur in citata Dionis Cassii historia, secundum interpretationem Guillelmi Blanci Albiensis: Eutychianus Cæsarianus libertus . . . pueram (Heliogabalum) . . . noctu ad exercitum (Macrini) duxit; & τὴν τῆς Μαιᾶς ἐκκαυδενάτης XVII. Kalend. Junii prima luce militibus quærentibus studiose occasione rebellandi persuasit, ut res novas molirentur. Quo facto, milites statim hunc nominant Antoninum, & Imperatorem (Αὐτοκράτορα) designant.

(d) Herodianus loc. cit. Postquam exercitus universus (Macrino Augusto & filio Diadumeno obtuncatis) Antoninum (Heliogabalo)

gusto præscripta (a). Quis enim laudata veterum scriptorum loca ac testimonia perpendens, eaque inter sese accurate conferens, non intelligat atque constituat, Venerabilia Bea-

gabulum) Imperatorem consalutavit: atque ille summam rerum suscepit, rebus jam in Oriente (ut quæque maxime urgebant) ordinatis . . . profectum edicit . . . festinante in primis Mœsa (matre) ad Romanam aulam, cui tamdiu insuevisset . . . Antoninus e Syria profectus, Nicomediæ hyemavit (ἐλθὼν ἐς τὴν Νικομηδείαν ἐκείνην) ita postulante anni tempore . . . Ut in Urbem pervenit . . . spectacula omnifariam edebant magnificentissima: templumque item maximum pulcherrimumque Deo (Heliogabalo) erexit, &c.

(a) En Aelii Lampridii verba loc. cit. Ubi primum (Heliogabalus) ingressus est Urbem, ommissis iis, quæ in provincia gerebantur, Heliogabalum (id est Idolum cognomine suum) in Palatino monte juxta ædes Imperatorias consecravit, Eique Templum fecit, studens & matris typum, & Vestæ ignem, & Palladium, & Ancilia, & omnia Romanis veneranda in illud transferre templum, & id agens, ne quis Romæ Deus, nisi Heliogabalus coleretur. Dicebat præterea Judæorum, & Samaritanorum religiones, & Christianam devotionem illuc transfereendam, ut omnium culturarum secretum Heliogabali Sacerdotium teneret. Idem Lampridius paulo inferius: Sacra populi Romani, sublatis penetralibus profanavit. Ignem perpetuum extinguere voluit. Nec

Romanas tantum extinguere voluit religiones, sed per orbem terræ unum studens, ut Heliogabalus Deus ubique coleretur: & in penum Vestæ, quod solæ Virgines, solique Pontifices adeunt irrupit. . . & penetrale sacrum, est auferre conatus; cumque seriam, quasi veram rapisset (quamvis Virgo maxima falsam monstraverat), atque in ea nihil reperisset, applosum fregit . . . Signum tamen, quod Palladium esse credebat, abstrulit, & aurosculum in sui Dei templo locavit. Matrem etiam Deum sacra accepit, & tauroboliatu est, ut Typum erigeret, & alia sacra, quæ penitus habentur condita . . . Omnia fecit, quæ Gallici facere solent, ablatumque Sanctum in penetrale Dei sui transtulit . . . Omnes Deos sui Dei ministros esse ajebat, cum alios ejus Cubicularios appellaret, alios servos, alios diversarum rerum ministros. Lapides qui Divi dicuntur ex proprio templo Dianæ Laudicæ, ex adyto suo, in quo id Orestes posuerat, auferre voluit. Tandem infra, sic habet laudatus Aelius Lampridius loc. cit. Fertur in Euripis vino plenis Circenses exhibuisse, pallia de oenanthio fudisse, & Elephantorum quadrigas in Vaticano agitare, dirutis sepulcris, quæ obsistebant, junxisse etiam camelos quaternos ad currus in Circo, privato spectaculo.

Beatissimorum PETRI & PAULI corpora bis translata fuisse ad Catacumbas, ex Vaticano & Ostiensi tumulis accepta: primæ translationis authores extitisse Orientales nonnullos, qui haud multo post Apostolorum Martyrium pretiosa illa pignora sustulerunt, ac dicto loco occultarunt, amovenda illinc deinde, ut in patriam deferrentur: sed facinore divinitus comperto, Romanos accessisse ad Catacumbas, ex iisque detractum tantum thesaurum primitivis in sepulcris deposuisse (a). Fuisse insuper translata eadem Apostolica Lipsa-

(a) Sane Magnus Gregorius in descripta pag. 361. narratione, cui præcinit productum paulo ante epigramma Damasi, disertissimis testatur verbis, sacra corpora Petri & Pauli tempore, quo passi sunt a nonnullis Romam ab Oriente ea surripiendi gratia (quod Orientales crederent, in Oriente natos; extra Orientem tumulandos non esse) profectis, occultata, seu deposita in Catacumbis fuisse, illinc amovenda, quum regrederentur, & nisi inopinatum quidpiam (quod quidem divinitus factum est) impium facinus præpedisset, Atque ecce heic tibi testatam unam, seu primam Apostolorum translationem, ejusque causam, occasionemque, nec non tempus, generatim tamen expressum. Licet enim Gregoriana verba tempore, quo passi sunt innuere videantur ipsissimum rei actæ momentum, scilicet, quod statim ac passi sunt Apostoli, eorum corpora fuerint subrepta, & ad Catacumbas perlata, quæ tamen proxime sequuntur verba tam præcisam, ut ajunt, temporis acceptionem omnino rejiciunt. Si enim ab Oriente venerunt, qui tantorum Principum defunctorum cadavera reperebant, veluti civium suorum, intervallum iis temporis, ut recte Morettus

animadvertit, mensum saltem aliquot opus fuit, quo & nuncium reciperent eventus, & profectioem decernerent, & decreta executioni mandaturi, ex distitis regionibus ad Urbem pervenirent. Ceterum revera minime subrepta Apostolorum corpora ipso obitus momento, supponit tradita statim utrisque sepultura, PETRO scilicet in Vaticano, PAULO autem in Ostiensi agro. Sane PETRUM sepultum fuisse ubi crucifixus est, juxta palatium Neronianum in Vaticano, narrat author libri Pontificalis in ejus vita, PAULI autem corpus in via Ostiensi juxta locum ubi decollatus est conditum esse, non modo patet ex superius descripto pag. 364. ejusdem libri Pontificalis loco in Cornelii Papæ vita, sed etiam ex laudato Cæii Theologi testimonio, quod legitur in notis ad Cortesii lib. 2. pag. 190. His de tempore enunciata translationis ex veteribus, quæ adduximus monumentis facile erutis, ex Vaticano præterea, atque Ostiensi tumulo eandem translationem processisse, eorumdem ope monumentorum sciri potest. Etenim, si statim ac martyrium passi sunt Apostoli, iis tumulati fuerant locis, & paulo post Romam acceperunt, qui venerandis corporibus subreptis, ea

Lipsana ex Vaticano atque Ostiensi ad Catacumbas die VIII. Calendas Martias anni æræ vulgaris 220. qui tertio Pontificatus S. Callisti, & quarto Imperii Heliogabali responderet, quemadmodum ex descriptis pag. 363. testimoniis Catalogorum Henscheniani, & Schelstratiani, nec non Libri Pontificalis in Cornelii Papæ vita, perspicuum est (a).
Autho-

ad Catacumbas transfulerunt; manifestum est, non aliunde translationem factam, quam e memoratis conditoriis. Minus aperte eadem monumenta significant, quamdiu in Catacumbis steterint Apostolicæ reliquæ, sive quando juxta Gregorii Magni testimonium exeuntes Romani levaverunt illas, & posuerunt in primitivis sepulcris. Optime quidem ex iisprehenditur, ejusmodi Romanorum accessum, levationem, ac positionem jam factam fuisse ante obitum Zephyrini Papæ, quem accidisse constat anno æræ vulgaris 217. imo ante obitum Anacleti, qui contigit triginta post annos a passione SS. PETRI & PAULI, hoc est anno Christi 95. Cæius siquidem Theologus, qui Zephyrino Pontifice scripsit, satis dilucide meminit apud Eusebium locum sepulchrorum in Vaticano atque Ostiensi PETRI & PAULI, & author libri Pontificalis in Anacleto sepulchrum hunc notat juxta corpus B. PETRI, non quidem in Catacumbis, sed in Memoria apud Vaticanum ab illo in honorem tantæ Principis constructa & composita.

(a) Posito namque quod jacerent Zephyrini Papæ temporibus in Vaticano & Ostiensi Apostolorum exuvie, quum memorati Pontificum Romanorum Catalogi narrent, haud multo posteriorem Zephyrino Romanæ Ecclesiæ Antistitem Cor-

nelium, levasse illas ex Catacumbis, & PETRI collocasse in Vaticano manu sua, PAULI in Ostiensi, curante Lucina; quis non videt, hoc non evenire potuisse, nisi illis ante rursus sublati, ex primitivis tumulis, reductisque ad Catacumbas? Sed quo isthæc tempore, qua occasione, quo authore? Nihil ex modo deductis elarius. Satis enim manifeste liquet, actam fuisse translationem alteram eo intervallo temporis, quod excurrit a parte aliqua Pontificatus Zephyrini ad partem usque regiminis Cornelii, qui Zephyrino post Callistum, Urbanum, Pontianum, & Antherum successit. At sit, dicit aliquis, eo acta intervallo. Verum quoniam anno, mense, die? De anno inferius in ea, quæ proxime sequitur adnotatione. Si laudatum ex laterculo Polemei vel Polemii Sylvii locum attendimus, actam fuisse coniciemus mense Februario, die vigesima secunda. Quid enim ibi? Romæ celebratam (præter festum Cathedræ S. Petri, de cujus celebratione testimonium præbet Indiculus Bucherianus, & de quo nonnulla diximus in notis ad Cortesii lib. 1. de Romano itinere Principis Apostolorum, pag. 22.) VIII. Calendas Martias testatur idem Sylvius quinti seculi scriptor depositionem, hoc est juxta latiore vocis acceptionem, festivitatem SS. Petri & PAULI